

УДК 65.012.8

С. М. Файфер,
аспірант, Український державний університет науки і технологій
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-2788-5200>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.21.145

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: АНАЛІЗ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

S. Faifer,
Postgraduate student, Ukrainian State University of Science and Technologies

TRANSFORMATION OF THREATS TO THE ECONOMIC SECURITY OF UKRAINIAN ENTERPRISES DURING MARTIAL LAW: ANALYSIS AND RECOMMENDATIONS

У статті досліджено специфічні фінансові проблеми, з якими стикаються українські підприємства в умовах війни. Описано основні показники економічної безпеки, які включають зниження доходів, порушення ланцюгів постачання, зростання боргового навантаження та падіння вартості активів. Представлено два підходи оцінки економічної безпеки: статичний, що фокусується на досягнутому рівні стабільності, та динамічний, який враховує часовий аспект і впливи. У статті розглядається ієрархія загроз на рівнях держави, підприємств та людей, а також запропоновано стратегії для зниження ризиків, пов'язаних з воєнними загрозами, через диверсифікацію, евакуацію, співпрацю з державними та міжнародними організаціями, створення резервів та застосування цифрових технологій. Надано рекомендації щодо стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства під час війни.

This article explores the economic security of Ukraine amidst ongoing geopolitical tensions and conflicts, particularly focusing on the implications of Russian aggression. It provides a comprehensive analysis of the current economic landscape, emphasizing the critical importance of economic stability for national resilience. The study examines various dimensions of economic security, including financial, institutional, and social aspects, and their interconnectedness in the context of globalization. The research underscores the vulnerabilities faced by Ukraine, such as inflation, currency depreciation, and supply chain disruptions, exacerbated by the protracted war. The main trends outlined in the scientific works of scientists and experts, which are outlined in relation to the prevention and mitigation of crisis consequences, are analyzed. By employing a mixed-method approach, including quantitative data analysis and qualitative interviews with key stakeholders, the article presents a nuanced understanding of the challenges and opportunities in enhancing economic security. Moreover, it discusses the role of international aid, reforms, and strategic planning in mitigating the adverse effects of conflict on the economy. The findings highlight the necessity for a coordinated response involving government, private sector, and civil society to foster resilience and sustainable development. Additionally, the paper proposes policy recommendations aimed at

strengthening economic security measures, enhancing institutional capacity, and promoting social cohesion. This research contributes to the broader discourse on conflict economics and offers insights into effective strategies for countries facing similar challenges. Overall, it aims to inform policymakers, academics, and practitioners about the complex dynamics of economic security in conflict-affected regions and the critical importance of adaptive governance in navigating these challenges. Recommendations are given on the strategy of ensuring the economic security of the enterprise during the war.

Ключові слова: Економічна безпека, фінансові ризики, воєнний стан, диверсифікація постачання, загрози безпеки.

Key words: Economic security, financial risks, martial law, supply diversification, security threats.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Військові конфлікти та введення воєнного стану значно впливають на економіку України та функціонування окремих підприємств. У період війни економічна безпека підприємств перебуває під загрозою через низку факторів: пошкодження інфраструктури, порушення ланцюгів постачання, зростання ринкової невизначеності, мобілізацію персоналу тощо. У таких умовах підприємства повинні адаптувати свої стратегії для забезпечення виживання та підтримки конкурентоспроможності.

Тривалість Україно-російської війни протягом 2022—2024 років створює постійну та складну для прогнозування загрозу нових руйнувань промислового потенціалу та інфраструктури. Ці загрози впливають не тільки на підприємства у прифронтовій зоні, а й на інші регіони України, які зазнають втрат через ворожі атаки. Внаслідок війни, у 2023 році реальний ВВП України склав 75% від рівня 2021 року. Проте, економічне зростання України у 2023 році досягло 5,3% (за даними Держстату), що трохи перевищило попередні прогнози і дозволило досягти певної стабілізації та зменшення більшості ризиків для економічної безпеки.

Особливості управління в умовах війни є прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності та обмеженої керованості бізнесом, коли на ефективність впливають різні фактори ризику. У кризових обставинах зростає ймовірність конфліктів між професійними групами через відмінності в інтересах та підходах до подолання викликів. Це ускладнює процес прийняття рішень, вимагаючи від керівників здатності швидко адаптуватися до змін і балансувати інтереси для підтримання стабільності й економічної безпеки підприємства. Саме тому питання дослідження загроз економічній безпеці підприємств в умовах війни стає актуальним.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

В наукових працях як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців тематика ідентифікації, систематизації та оцінки загроз у системі забезпечення економічної безпеки отримала значну увагу в дослідженнях вітчизняних вчених, зокрема таких, як О. Барановський [1], З. Варналій [2] та інших.

Так, в роботі В. Прохорової та А. Крутової [3] досліджуються особливості економічної безпеки українсь-

ких підприємств в умовах дестабілізаційного розвитку. Встановлено, що пост пандемічна економічна криза та воєнний стан, який охопив усі регіони країни, завдали серйозного удару по економіці України та економічній безпеці підприємств, що негативно позначилося на їх функціонуванні. Запропоновано застосування науково-практичного підходу до формування адаптивної системи економічної безпеки підприємств.

У дослідженні А. Мазаракі та Т. Мельника [4] було розглянуто актуальну кризу, яка склалася на ринку праці України, досліджено ризики у постачанні продовольства під час воєнного стану, а також оцінено вплив логістичних труднощів на виробництво, бізнес та зовнішню торгівлю. Крім того, було визначено загрози для економічної безпеки у фінансовій та зовнішньоторгівельній галузях.

Макроекономічні витрати воєнних конфліктів відображаються на фінансових і структурних втратах, які негативно впливають на податкові надходження [5]. Це твердження перегукується з висновками дослідження [6], які також виділяють вплив на управління бюджетом, особливо на розподіл державних видатків, зміщення між пріоритетами зростання та пріоритетами безпеки. Висока інтенсивність конфліктів, таким чином, пов'язана з високими військовими витратами та низькими капітальними витратами. Конфлікти мають побічні ефекти не тільки через їхню ймовірність поширення на сусідні країни, але й через їхню здатність порушувати регіональну та міжнародну економічну діяльність, посилюючи невизначеність та порушення торгівлі [6].

В роботі [7] дослідники стверджують, що конфлікти спотворюють функціональність та доступність ринків, негативно впливаючи як на торгівлю кінцевим продуктом, так і на попит на ресурси, такі як імпортовані товари. Отже, вони знижують продуктивність та вартість підприємств.

Економісти, які займаються питаннями запобігання та пом'якшення кризових наслідків, зазвичай зосереджуються на ризиках і вразливостях, пов'язаних із фінансовою системою або структурою виробництва. Військові експерти та експерти з безпеки стурбовані іншим типом загрози: шкодою, яку навмисно завдають сторонні особи, як правило, національні держави, а також терористичні чи злочинні організації.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є дослідження індикаторів економічної безпеки українських підприємств в умовах війни та роз-

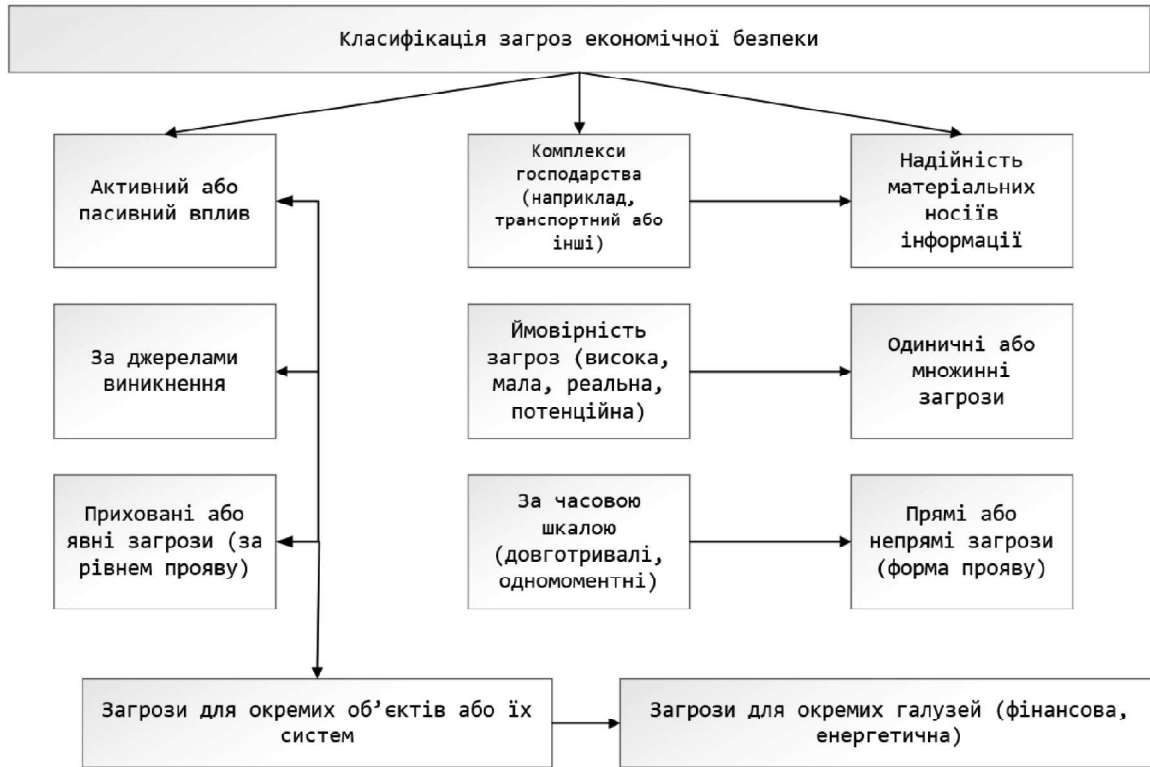

Рис. 1. Класифікація загроз за сферами впливу

Джерело: розроблено автором.

робка практичних рекомендацій для зниження ризиків через диверсифікацію постачальників, ринків, евакуацію потужностей, застосування цифрових технологій та співпрацю з державними й міжнародними інституціями.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Під час війни фінансові проблеми підприємств можна виявити за низкою специфічних індикаторів, які відображають не тільки загальний економічний спад, а й конкретні виклики воєнного часу. Серед ключових індикаторів можна визначити:

— Зниження доходів і продажів: Суттєве скорочення попиту через економічну нестабільність і зниження купівельної спроможності населення, а також обмеження в логістиці та доступі до ринків збуту можуть призводити до зменшення доходів і обсягів продажів.

— Порушення ланцюгів постачання: Війна спричиняє перебої в постачанні сировини, матеріалів і комплектуючих, що може ускладнювати виробництво або навіть зупиняти його. Часті зміни вартісних показників імпортованих товарів також створюють фінансовий тиск.

— Зниження рівня ліквідності: У кризових умовах підприємствам часто бракує обігових коштів, що призводить до нестачі коштів для покриття щоденних операційних витрат і своєчасного виконання зобов'язань.

— Зростання боргового навантаження: Через зниження доходів підприємства можуть збільшувати обсяги позик для підтримки ліквідності, що, в свою чергу, підвищує фінансові ризики. Погіршення умов кредитування та відсоткові ставки тільки загострюють проблему.

— Затримки у виплаті заробітної плати та інших зобов'язань: Складнощі з ліквідністю можуть призвести до затримок у виплатах працівникам і партнерам, що сигналізує про фінансові проблеми та посилює внутрішні ризики.

— Падіння вартості активів: Знецінення основних засобів, зокрема нерухомості та обладнання, через фізичні пошкодження або зниження ринкової вартості, що значно зменшує капітал і можливості подальшого відновлення бізнесу.

— Підвищення витрат на безпеку та адаптацію: Військові дії змушують підприємства додатково інвестувати в безпеку, релокацію та адаптацію виробничих потужностей, що веде до зростання витрат і збільшує фінансовий тиск.

Загрозою буде вважатися функціонування підприємства в умовах, коли значення показників виходять за межі нормованих значень. В свою чергу, основні показники економічної безпеки підприємства аналізуються через два основні підходи: статичний і динамічний.

Статичний підхід оцінює економічну безпеку з погляду досягнутого рівня, зокрема здатності підтримувати такі економічні умови, при яких основні показники безпеки залишаються в межах допустимих значень.

Економічна безпека країни залежить від ефективності функціонування її економічної системи, і в цьому сенсі існує пряма залежність між темпами економічного зростання та ступенем економічної безпеки. З іншого боку, цю кореляцію можна прямо застосувати лише до внутрішніх загроз економічній безпеці, а опосередковано — до зовнішніх загроз.

Суть поняття небезпеки полягає в усвідомленій, об'єктивно наявній, але не критичній можливості нега-

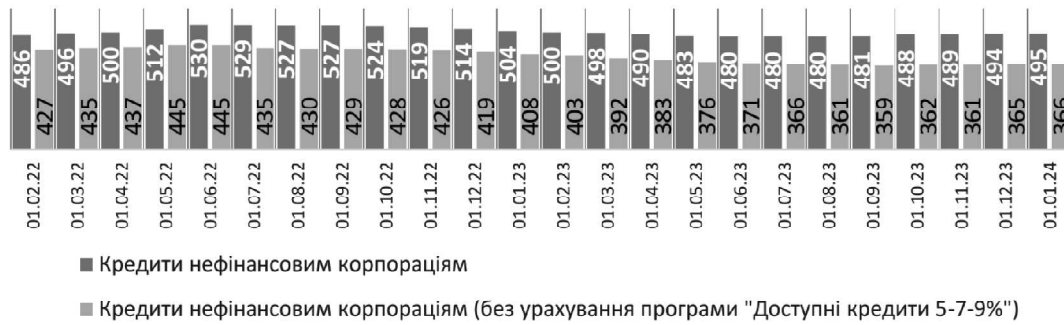

Рис. 2. Кредити банків, які були надані нефінансовим корпораціям у національній валюті протягом 2022–2024 рр., в млрд грн

Джерело: на основі [9].

тивного впливу. Іншими словами, загроза може виступати як руйнівна сила для системи або створювати ризик, завдаючи певної шкоди. Однак, у такому випадку можуть бути втрачені важливі аспекти економічної безпеки, такі як здатність до розвитку, адаптації до нестабільних впливів та формування ефективних захисних механізмів на довгострокову перспективу.

Таблиця 1. Перелік основних 15-ти пошкоджених або захоплених промислових об'єктів України та їх характеристика

№ п.п.	Об'єкт	Розташування	Вартість, \$ млн	Галузь	Стан
1	Металургійний комбінат імені Ілліча	Маріуполь	1,893	Металургічна галузь	
2	ММК Азовсталь	Маріуполь	1 444	Металургічна галузь	Повне знищення
3	Українські енергетичні машини	Харків	417	Важка промисловість	
4	Концерн «Антонов»	Київ	385	Авіабудування	
5	Кременчуцький нафтопереробний завод	Кременчук	374	Переробка нафти	Повне знищення
6	Авдіївський коксохімічний завод	Авдіївка	343	Переробка коксу	
7	Одеський нафтопереробний завод	Одеса	171	Переробка нафти	
8	Завод «Coca Cola Beverages Refinery»	Велика Димерка (Київська область)	150	Харчова промисловість (напої)	Повне знищення
9	«Зоря Машпроект»	Миколаїв	137	Важка промисловість	Повне знищення
10	«Лінік»	Лісичанськ	116	Переробка нафти	
11	«Монделіс» Україна	Тростянець (Сумська область)	104	Харчова промисловість	Повне знищення
12	Завод імені Малишева	Харків	101	Військове виробництво	
13	Гостомельський скляний завод «Ветропак»	Гостомель	92	Будівельні матеріали	Повне знищення
14	Рубіжанська картонна фабрика	Рубежне	82	Паперове виробництво	
15	«Сумихімпром»	Суми	73	Хімічна промисловість	

Джерело: на основі [8, 9].

На противагу, динамічний підхід дозволяє більш точно оцінити економічну безпеку, завдяки можливості врахування часового фактору і виявлення широкого спектра функціональних характеристик. Аналіз концепції безпеки можна проводити на трьох рівнях: держави, економічного суб'єкта та людини. Безпека держави домінує над безпекою господарюючого суб'єкта і людини. Перед обличчям загрози держава ініціює використання всіх своїх ресурсів для забезпечення своєї безпеки, не враховуючи безпеки суб'єкта господарювання та людини. Така ієрархія безпеки збігається з ієрархією загроз у процесі прийняття рішень, оскільки перша має реагувати як на загрозу національній безпеці в надзвичайних ситуаціях, так і на потреби суб'єкта господарювання та людини можна проігнорувати. Також в сучасному світі з'являється новий аспект конфліктів — економічні війни, збитки від яких можуть суттєво перевищувати наслідки традиційних військових конфліктів. В історичному контексті питання безпеки зазвичай розглядалися в контексті зовнішніх загроз, зокрема військових. При цьому виділялися такі аспекти, як безпосередні військові загрози, загрози для військово-економічного потенціалу країни та загрози в інформаційній сфері (див. рис. 1).

Мета забезпечення економічної безпеки для суб'єкта полягає в уникненні можливих втрат вигоди, збитків або зменшення потенціалу для економічного зростання і стабільності. Об'єктами такої безпеки є всі види ресурсів, технології, процеси управління діяльністю суб'єкта, а також його комерційні операції.

Згідно з даними Світового банку, станом на листопад 2023 року, 20% українського бізнесу зазнали безпосередніх руйнувань з початку повномасштабного вторгнення. Найбільше постраждали східні регіони країни, де було знищено близько 47% підприємств, а також південні регіони, де постраждало 29% підприємств. Середньо 70% бізнесів заз-

нали двократного падіння доходів. У східних областях доходи зменшилися майже втричі, на Півдні скорочення склало 60%, а на Заході — 40% [8].

Експерти в доповіді національного інституту стратегічних досліджень, виділили наступні загрози економічній безпеці підприємств України в умовах війни [8]:

— Суттєве падіння економіки через скорочення ділової активності під час війни, неможливість ведення бізнесу в окремих регіонах країни, зокрема в зонах бойових дій або підвищеного ризику.

— Виведення капіталу з України та переміщення бізнесу за кордон.

— Значне зниження інвестиційної активності.

— Критичне зменшення обсягів кредитування основного капіталу, обігових коштів та інвестицій.

— Скорочення трудового потенціалу через інтенсивну міграцію населення за кордон, значну кількість внутрішньо переміщених осіб та втрати серед цивільного населення внаслідок бойових дій.

— Підвищення рівня споживчих цін (інфляція).

Але кредитування корпоративного сектору, зокрема підприємств, в національній валюті (див. рис. 2), ще до війни, протягом тривалого періоду перебувало у стагнації. Загострення військових дій з лютого 2022 року тільки погіршило цю негативну динаміку.

Критичною загрозою, також, на нашу думку є пошкодження активів підприємств внаслідок бойових дій. Ми можемо визначити дві окремі категорії пошкоджених активів. Перша категорія — стратегічні підприємства, які були знищені навмисно. До цієї групи переважно належать нафтопереробні заводи та сховища і підприємства військового/оборонного виробництва. Друга категорія — побічний збиток. Найбільш коштовні активи в цьому списку, виробники металу, ймовірно, потрапляють в обидві категорії одночасно. Є необхідним застосувати саме таку класифікацію, оскільки тоді є можливість прогнозувати подальші втрати, враховуючи географічне або промислове розташування активів (див. табл. 1).

Підприємства мають стимули уникати залежності від одного чи невеликої кількості постачальників, чи клієнтів, особливо коли ці постачальники чи клієнти вразливі до високих ризиків поза їхнім контролем, включаючи політично мотивоване втручання. Якщо відносини з постачальниками є критично важливою ланкою в цьому ланцюзі, соціальні витрати через відмову цієї ланки можуть значно перевищувати приватні витрати для фірми.

Під час війни виникає також загроза втрати кадрового потенціалу через мобілізаційні заходи. Так, у травні 2024 року на ринку праці встановився дефіцит кадрів. Кількість кандидатів на посади зменшується, що веде до зниження конкуренції за робочі місця. Водночас, роботодавці розмістили на Work.ua рекордну кількість вакансій з моменту початку повномасштабного вторгнення [8]. Літо 2024 року показує зменшення такої тенденції.

Таблиця 2. Багаторівнева класифікація системних ризиків економічної безпеки підприємства в умовах війни

Рівні	Зовнішні фактори	Внутрішні фактори
Макрорівень	Технологічні інновації Міжнародна політика Інформаційні ризики Військові ризики	Природні явища Зміна нормативної бази Екологічні катаклізми Виклики та тренди (наприклад, розвиток ШІ)
Мезорівень	Висока конкуренція Податкові ризики в галузі Коливання курсу валют Вплив держорганів Вплив військового стану	Недоборочесна конкуренція Монополізація Швидкі технологічні зміни Зниження попиту Зміни цін
Мікрорівень	Валютні ризики Кіберзлочинність Податкові ризики Ризики нестабільності економіки	Інвестиційні ризики Ризики психологічних конфліктів та психологічних операцій Ризики інтеграції Монополістичні ризики Ризики ланцюгів постачання
Рівень актора (підприємства)	Податкові ризики Ризики руйнування активів Ризики мобілізації	Ризики відтоку персоналу Витік інформації Організаційні ризики

Джерело: розроблено автором.

У травні 2024 року було опубліковано 113 016 вакансій на Work.ua, що на 2% більше, ніж у квітні [8]. Таким чином, протягом трьох місяців поспіль на ринку пропонується понад 100 000 вакансій, а в травні спостерігався другий місяць поспіль рекордний показник пропозицій. Найбільший приріст вакансій зафіксовано в Івано-Франківській, Черкаській, Запорізькій (+3%), Сумській і Київській (+2%) областях. Київська область також відзначилася найвищим приростом серед регіонів-лідерів за кількістю вакансій. Водночас в Одеській, Дніпропетровській і Харківській областях кількість робочих місць зросла на 1%, тоді як у Львівській області вона трохи скоротилася — менш ніж на 1%.

Ми можемо використати для аналізу ризиків економічної безпеки підприємства "діаграму Ісакави", яка дозволяє проводити обговорення потенційних причин проблеми, або так званий аналіз основних причин. Це відомий методологічний засіб для проведення мозкового штурму з метою виявлення найбільш гострих проблем та вироблення можливих рішень. На підставі діаграми можемо виявити причинно-наслідкові фактори виникнення ризиків та на її базі цього зробити класифікацію екосистемних ризиків з позиції економічної безпеки підприємств на мікро, мезо та макрорівнях та на рівні самого підприємства (актора), що виникають у процесі функціонування промислового підприємства. Результат наведено в таблиці 2.

Вагомим аргументом для зниження ризику концентрованого впливу критично важливого імпорту є шлях диверсифікації поставок або підготовки до пом'якшення перебоїв з постачанням [10]. Однак ідентифікувати критичні продукти виявляється дуже важко, головним чином через те, що важко оцінити їх критичність, тобто їх вплив на ступінь втрати добробуту людей, спричинений дефіцитом або стрибком цін. Хоча ми знаємо, що деякі продукти є критично важливими — мікросхеми, енергія, деякі фармацевтичні препарати, деякі мінерали та деякі вхідні ресурси — ми не знаємо, які інші продукти є критичні-

ми. Хороший спосіб почати — зменшити ризики щодо продуктів, які, як відомо, є критичними.

По-друге, зменшення ризиків торгових залежностей не може бути єдиним рівнем захисту від зриву імпорту, оскільки ніколи не буде можливо ідентифікувати та зменшити ризики для всіх критичних продуктів. Окрім зниження торговельних ризиків, важливо зміцнити стійкість системи виробництва проти військових шоків, незалежно від їх джерел.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Головне завдання України зараз — активізувати економічні процеси. Ми можемо визначити стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства під час війни:

— Диверсифікація постачальників і ринків. Для зниження ризиків, пов'язаних з війною, підприємства повинні шукати нових постачальників, партнерів і ринки збуту, щоб мінімізувати залежність від однієї країни чи регіону.

— Евакуація виробничих потужностей. Деякі підприємства можуть бути змушені перемістити виробництво або офіси у безпечніші регіони. Це складний процес, але він може допомогти зберегти бізнес та уникнути повної зупинки діяльності.

— Взаємодія з державними інституціями та міжнародними організаціями. Підтримка з боку держави та міжнародних організацій у вигляді фінансової допомоги, пільг чи субсидій може значно полегшити ситуацію для підприємств.

— Створення резервів та альтернативних планів. Наявність резервних фондів, запасів сировини та альтернативних бізнес-планів дозволяє підприємствам краще підготуватися до кризових ситуацій. Створення планів дій на випадок непередбачуваних обставин допоможе зменшити ризики зупинки роботи.

— Застосування цифрових технологій. Використання технологій дистанційної роботи, кібербезпеки та автоматизації бізнес-процесів може допомогти підприємствам зберегти контроль над діяльністю та забезпечити стабільність у періоди кризи.

Література:

1. Барановський, О. І. (2014). Філософія безпеки: Монографія: у 2 т., Т. 1. Київ: УБС НБУ.
2. Варналій, З. С. (2020). Економічна та фінансова безпека України в умовах глобалізації: Монографія. Київ: Знання України.
3. Прохорова, В., Крутова, А., & Дяченко, К. (2022). Економічна безпека підприємств України в умовах дестабілізаційного розвитку. Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка, 14 (28). [https://doi.org/10.33296/2707-0654-14\(28\)-10](https://doi.org/10.33296/2707-0654-14(28)-10)
4. Мазаракі, А., & Мельник, Т. (2022). Економічна безпека України в умовах російської агресії. Sientia Ructuosa, 145 (5), 4—28. [https://doi.org/10.31617/1.2022\(145\)01](https://doi.org/10.31617/1.2022(145)01)
5. Gupta, S., Clements, B., Bhattacharya, R., & Chakravarti, S. (2004). Fiscal consequences of armed conflict and terrorism in low-and middle-income countries. European Journal of Political Economy, 20 (2), 403—421.

6. Fang, X., et al. (2020). The economic consequences of conflict in Sub-Saharan Africa. IMF Economic Review. <https://doi.org/10.5089/9781513559667.001>

7. Amodio, F., & Di Maio, M. (2018). Making do with what you have: Conflict, input misallocation, and firm performance. The Economic Journal, 128 (615), 2559—2612. <https://doi.org/10.1111/eoj.12518>

8. НІСД. (2024). Економічна безпека України в умовах довготривалої війни: Експертно-аналітична доповідь. Київ. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.08>

9. НБУ. (2024). Інфляційний звіт. Січень 2024 року. Retrieved from https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2024-Q1.pdf

10. Марценюк Л. В., Черняк Н. П., Тіщенко С. О., Ботвінов Р. Г. (2020). Економіка, державне управління та правові відносини в умовах перманентних збройних конфліктів: парадокси й закономірності розвитку. Економічний часопис, № 181 (1—2). С. 4—17. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V181-01>

References:

1. Baranovskiy, O.I. (2014), *Filosofiiia bezpeky [Security philosophy]*, vol. 1, UBS NBU, Kyiv, Ukraine.
2. Varnalii, Z.S. (2020), *Ekonomichna ta finansova bezpeka Ukrainy v umovakh hlobalizatsii [Economic and financial security of Ukraine in the conditions of globalization]*, Znannia Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
3. Prokhorova, V. Krutova, A. and Diachenko, K. (2022), "Economic security of Ukrainian enterprises under conditions of destabilization development", *Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka. Seriiia Ekonomika*, vol. 14 (28). [https://doi.org/10.33296/2707-0654-14\(28\)-10](https://doi.org/10.33296/2707-0654-14(28)-10)
4. Mazaraki, A. and Melnyk, T. (2022), "Economic security of Ukraine under the conditions of russian aggression", *Sientia Ructuosa*, vol. 145 (5), pp. 4—28. [https://doi.org/10.31617/1.2022\(145\)01](https://doi.org/10.31617/1.2022(145)01)
5. Gupta, S. Clements, B. Bhattacharya, R. and Chakravarti, S. (2004), "Fiscal consequences of armed conflict and terrorism in low-and middle-income countries", *European Journal of Political Economy*, vol. 20 (2), pp. 403—421.
6. Fang, X. (2020), "The economic consequences of conflict in Sub-Saharan Africa", *IMF Economic Review*. <https://doi.org/10.5089/9781513559667.001>
7. Amodio, F. and Di Maio, M. (2018), "Making do with what you have: Conflict, input misallocation, and firm performance", *The Economic Journal*, vol. 128 (615), pp. 2559—2612. <https://doi.org/10.1111/eoj.12518>
8. NISS (2024), *Ekonomichna bezpeka Ukrainy v umovakh dovhotryvaloi viiny [Economic security of Ukraine in conditions of long-term war]*, Kyiv, Ukraine. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.08>
9. NBU (2024), "Inflation report. January 2024", available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2024-Q1.pdf (Accessed 20 Oct 2024).
10. Martseniuk, L. Cherniak, N. Tishchenkova, S. and Botvinov, R. (2020), "Economy, public administration and legal relations under the permanent armed conflicts: paradoxes and regularities of development", *Economic Annals-XXI*, vol. 181 (1—2), pp. 4—17. doi: <https://doi.org/10.21003/ea.V181-01>

Стаття надійшла до редакції 30.10.2024 р.